

Усташки злочин над Србима у селу Шеварлије 18. јуна 1944. године

Мирко Димић

Кустос, ЈУ СП Доња Градина;
mirkodimic@jusp-donjagradina.org

Оригинални научни рад

УДК 341.485(=163.41)(497.15)“1944“

DOI 10.7251/TOP2107030D

Апстракт: У Независној Држави Хрватској многи злочини почињени су у локалним срединама. Аутор овим радом жели да једно од таквих мјеста врати из заборава. Село Јохова и заселак Шеварлије припадају мозаику српског страдања од стране хрватских фашиста током Другог свјетског рата у НДХ.

Кључне ријечи: Срби, усташе, убијање, спаљивање, злочин, Шеварлије, Баћин, Јохова, партизани

Љето у Европи 1944. године обиљежено је борбама између савезника и нацистичке Њемачке. Америчко искрцавање у Француској и руске операције у Бјелорусији били су јасни показатељи пораза Њемачке. Поред војних пораза, међутим, покушан је атентат на Адолфа Хитлера. Војни слом Њемачке и њених савезника био је близу. Независна Држава Хрватска је ипак остала вјерна свом савезнику.¹

Неуспјех у борбама са партизанима на подручју Босанске Дубице² 1944. године, војска НДХ ће, као и небројено пута, искалити на цивилном српском становништву. Бруталност и масовна убиства нису изгубила на интензитету иако се рат ближио крају, а пораз фашистичких снага је постајао све очигледнији.

¹ Искрцавање у Нормандији, 6. јун 1944. године, руске операције у Бјелорусији 23. јун - 23. август 1944. године, атентат на Хитлера 20. јул 1944. године.

² Данас Козарска Дубица.

Село Шеварлије је некада било један од заселака села Јохова као и заселак Врановац. Налази се на путу између Козарске Дубице и Костајнице, уз ријеку Уну. Село је пред Други свјетски рат било претежно насељено Србима, поред којих је живјело и 25 породица њемачке националности, насељених у засеоку Врановац, као и четири хрватске породице. По попису из 1921. године, у селу Јохова је живјело 1.080 становника, од тога 1.077 православних Срба.³

Попис из 1931. године не показује број становника по селима већ по општинама, док попис 1941. године није одржан због рата. Из тог разлога није могуће утврдити колико је становника имало село Јохова. Према писању у књизи „Пламен под Козаром“, у селу је, од почетних 25 домаћинстава у XVII вијеку, пред Други свјетски рат живјело 207 породица, са укупно 1.408 становника.⁴ До 1944. године мјештани села су претрпјели страдање и пустошење, посебно послије борби на планини Козари 1942. године. Село Јохова је 1969. године добило прву хронику написану о једном селу на подручју Козаре у периоду 1941-1945. године.⁵

На подручју Босанске Дубице у 1944. години, војно су дјеловале 11. крајишка бригада, Козарски НОП одред, Градишко-лијевчански НОП одред и 4. бојна првог усташког одбрамбеног здруга, усташке одбране из Јасеновца. Једанаеста крајишка НОУ ударна бригада формирана је од припадника козарског НОП одреда, 23. августа 1943. године.⁶ Већина припадника ове бригаде били су борци српске националности са подручја које је гравитирало Козари, оног дијела који није био опустошен током јуна-јула 1942. године. Дејства дијелова бригаде, као и Козарачког одреда, била су веома интензивна током 1944. године. Осмог марта 1944. године од стране дијелова 11. крајишке НОУ бригаде нападно је усташко упориште у селу Утолица⁷. Према извјештају штаба 11. крајишке НОУ бригаде, убијено је девет усташа, док је пет заробљено. У дневном извјештају Главног стожера оружаних снага

³ Краљевина Југославија, Државна статистика, *Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. јануара 1921*, Сарајево 1932, 136.

⁴ Борко О. Арсенић Ђуро П. Милиновић, *Пламен под Козаром*, Сарајево 1969, 12.

⁵ *Исто*, 5.

⁶ Drago Karasijević, Đuro Milinović, *Jedanaesta krajiška NOU brigada*, Bosanska Gradiška 1982, 35.

⁷ Налази се у Републици Хрватској у близини села Хрватска Слабиња и Баћин, 10 километара сјевероисточно од Хрватске Костајнице (н.а.)

пише непознат број убијених партизана, двоје убијених и троје заробљених усташа.⁸ У априлу и мају 1944. године у селу Јохова од привредних активности записана су два догађаја. Један је пренос око двије тона жита у село Петковац (Нови Град) за потребе партизанске болнице у Грмечу. Други је сјетва у селу, која је обављана по ноћи због опасности од усташа.⁹

Независна Држава Хрватска имала је војна упоришта на подручју обје Дубице. Била је то усташка одбрана, њен први усташки одбрамбени здруг. У свом саставу имао је четири бојне.¹⁰ Четврта бојна првог здруга била је смјештена у Босанској Дубици. Треба напоменути да су, поред војнополицијске власти, ове војне јединице биле задужене за чување Концентрационог логора Јасеновац, што им је била и главан намјена приликом оснивања УО, 1942. године,¹¹ иако је покушано да се 4. бојна првог УОЗ издвоји и припоји усташкој војници као 5. бојна Крајишког здруга са сједиштем у Хрватској Костајници.¹² Документ од 1. јуна потврђује да се ова наредба не може спровести и да бојна остаје у саставу УОЗ, као што је и до тада била.¹³ Овај податак говори о моћи и утицају УО на подручју који су контролисали. У извјештају Котарске области у Босанској Дубици од 1. јуна 1944. године разматра се свеукупно политичко и друштвено стање. Наводи се да је само мјесто Босанска Дубица под контролом НДХ тачније првог УОЗ из Јасеновца чија се комплет 4. бојна налази на бункерима у Б. Дубици.¹⁴ Љубо

⁸ *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Tom IV, Knjiga 23, Izvještaj Štaba Jedanaeste krajiške brigade od 12. marta 1944. Štabu Četvrte NOU divizije o dejstvu od 26. februara do 10. marta, Beograd 1962, 264.

⁹ Б. Арсенић, Ћ. Милиновић, *н.д.*, 216–218.

¹⁰ Српски назив био би батаљон, војна формација до око 500 људи (н.а.).

¹¹ Припадници ове војне формацији починили су многе злочине према српском становништву које је живјело у близини јасеновачких логора. Одговорни су за почињене злочине у Концентрационом логору Јасеновац 1941–1945. године (н.а.)

¹² Bojan V. Dimitrijević, *Ustaška vojska Nezavisne Države Hrvatske 1941–1945*, Beograd 2016, 187.

¹³ ЈУСП Доња Градина, Збирка докумената, неинвентарисано, *Ministarstvo oružanih snaga, Stožer Ustaške Vojnice obći broj 1335/taj, Predmet: Preimenovanje bojne u Dubici -stavljanje zapovjedi izvan krieposti, Zagreb 1. VI. 1944.*

¹⁴ ЈУСП Доња Градина, Збирка докумената, неинвентарисано, *Tjedni izvještaj kotarske oblasti u Bosanskoj Dubici od 1. lipnja 1944, broj: Taj.*

Милош је свједочио о првом УОЗ и његовим војном саставу. За четврту бојну наводи да је имала посаде у Босанској и Хрватској Дубици и да је учествовала у борбама против партизана. Као команданта бојне помиње у 1944. години Миру Матијевића и Мирослава Филиповића Мајсторовића, кратко вријеме као команданта посаде у Босанској Дубици.¹⁵ У записнику са саслушања од 25. јуна 1945. фра Филиповић је такође поменуо да су постојале посаде усташке одбране у обје Дубице.¹⁶ Јосип Матијевић такође помиње да је Филиповић Мајсторовић (фра Сотона) једно вријеме био командант у Дубици и да је извршио многе злочине над српским становништвом Босанске Дубице.¹⁷ По истраживању Душана Лазића, четврта бојна УОЗ налазила се у Босанској Дубици и имала је четири сатније¹⁸. Заповједник је био Мирослав Копјар. Командант тринаесте сатније, Вијтјех Мохлер, са 196 војника, четрнаесте сатније Иван Станко са 203 војника, петнаесте Станко Беванда са 201 војником, шеснаеста – зна се само да је једно вријеме била у Карловцу на обуци и нема више података.¹⁹ Марко Ручнов је објавио више биографских података многих усташа, посебно оних који су били припадници УО. Увидом аутора у биографске податке појављује се немали број лица која су припадала 4. бојној првог здруга, чија је јединица одговорна за овај злочин.²⁰

У мају 1944. године усташе су нападе село Јохову али су били дочекани у засједи од партизана те су се морали повући. Овом приликом усташе су убиле Симицу Арсенић²¹, која се није могла на вријеме склонити у земунце које су за овакве прилике копане у селу.²²

90/44.

¹⁵ ЈУСП Доња Градина, Збирка докумената, *Zapisnik o saslušanju Ljube Miloša*, рег. 1/18, фасц. 5, док. 1, 41.

¹⁶ Antun Miletić, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945*, Dokumenta, Knjiga II, Beograd 1986, 1037.

¹⁷ Isto, 1049.

¹⁸ Српски назив био би чета, означава војну формацију до 100 људи (н.а.).

¹⁹ Душан Лазић, Организација полицијско-обавјештајне службе „Независне Државе Хрватске“, *Зборник за историју*, број 10, Матица српска, Нови Сад 1974, 178-179.

²⁰ Marko Ručnov, *Zašto Jasenovac*, Beograd 2001, 197-667.

²¹ Арсенић (Божо) Симеуна, 1874-1944, Јохова, Dušan D. Samardžija, *Bosanskodubičko područje u NOR-u i socijalističkoj revoluciji 1941-1945*, Bosanska Dubica 1984, 392.

²² Б. Арсенић, Ћ. Милиновић, *н.д.*, 219.

Њемачке снаге су 25. маја 1944. године извршиле војни десант на Дрвар. Циљ војне операције био је уништење руководства НОП-а. У вези са овим нападом, руководство НОП-а је издало наређење партизанским јединицама да се изврше напади на непријатељска упоришта.²³ Да ли је у склопу ове наредбе и напад на село Баћин у јуну 1944. године, не можемо са сигурношћу потврдити. У раду је већ наведено да су се напади на усташка упоришта дешавала и раније. Село Баћин било је познато као усташко упориште, о чему свједочи проглас који је издат од партизана селима Баћин и Утолица.²⁴

Тридесетог маја 1944. козарачки одред се пребацио преко Уне у село Баћин и протјерао усташку посаду и убио шест усташа.²⁵ Градишко-лијевчански одред је 11/12. јуна у непосредној близини Босанске Дубице убио шест а ранио седам усташа 4. усташке бојне из Јасеновца.²⁶ Податке о дјеловању дијела Градишко-лијевчанског НОП одреда на подручју Дубице 12. јуна 1944. пронашли смо у књизи „Историја Босанске Градишке“. Подаци у књизи су штурни, иако се заснивају на извјештају одреда.²⁷

Од извора НДХ доступан нам је извјештај домобранства од 20. јуна 1944. године, у коме пише да је у борбама са партизанима сјеверозападно од Босанске Дубице убијен 21 партизан, а седам их је рањено

²³ Славко Комарица, Славко Одић, *Зашто Јасеновац није ослобођен*, Београд 2005, 179.

²⁴ ЈУСП Доња Градина, *Збирка докумената*, неинвентарисано, *Ustašama sela Baćina*, Komandant baljskog komiteta Miloš Bajalica. Када је проглас написан непознато нам је, оно што се може закључити је да су усташе из овог села починиле злочине према српском становништву. Проглас је имао пропагандни карактер у сврху преласка мјештана хрватске националности села Баћин и Утолица у партизана. Претпостављамо да је проглас из 1941. године јер је Милош Бајалица убијен од стране усташа у Костајници 1941. године. Село Баћин је било познато усташко упориште, које је имало и усташку посаду у Дубичким кречанама. Кречане су биле дио јасеновачких логора. На овом локалитету су 1957. године ископане 6.774 лобање убијених (н.а.).

²⁵ D. Karasijević, Đ. Milinović, *n.d.*, 272.

²⁶ Isto, 275.

²⁷ Душан Лукач, „Босанска Градишка и околина у Другом свјетском рату“, *Историја Босанске Градишке и њене околине од најстаријих времена до 1985. године*, Градишка 2008, 480.

у периоду од 26. маја до 5. јуна 1944. године. Помиње се село Утолица, као једно од мјеста гдје су вођене борбе.²⁸

Шеварлије, 18. јун 1944. године

У записнику Земаљске комисије од 28. октобра 1944. године из села Шеварлије пише да су усташе 18. јуна 1944. године прешле из села Баћин, у јачини 200 људи, и убиле 62 мјештанина села. По свједочанству Јоке Триванић и Милице Миланковић, усташе је предводио Павао Микић,²⁹ сатник из Јасеновца. Деса Миросав је свједочила гдје је пронашла убијене тог дана, иако не наводи поименично него само број убијених по пронађеној локацији. Изјава се поклапа са другим наведеним у раду. Записник је аутор објавио у цијелости у раду.³⁰

У књизи 11. крајишке бригаде нашли смо сљедеће податке. Четврта усташка бојна усташког одбрамбеног здруга, јачине 800 људи, прешла је ријеку Уну код Хрватске Слабиње. Ушла је у село Сувају, Бачване и заселак Шеварлије села Јохова и убиле су преко 100 жена, дјеце и стараца. Приликом доласка козарачког одреда усташе су се повукле.³¹

За реконструкцију злочина користили смо сјећања која се односе на завршетак борби, као и трагове злочина који су остали иза усташа. Опширнија сјећања су свједочанство Ђурађа Долинића³² и Росе

²⁸ *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Том 5, Књига 28, Бр. 134, Извјештај Заповједништва Главног стоžера домобранства од 20. јуна 1944. о борбама против јединица NOV и POJ код Вјеловара, Гареšнице, Херцеговца, Цазина, Огулина, Плашког и Бенковца, Београд 1963, 686.

²⁹ Михаић Павле, сатник, родом из Срема, управник економије у јасеновачком логору III циглана. По свједочанству Љубе Врањеша и Јакоба Данона, био је један од мучитеља у логору. М. Руџнов, *n.d.*, 467.

³⁰ Архив Босне и Херцеговине Сарајево, Фонд Земаљска комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача, Срез Босанска Дубица, Шеварлије, кутија 31, инвентарни број 92 1-1.

³¹ Д. Карасијевић, Ђ. Милиновић, *n.d.*, 275.

³² Б. Арсенић, Ђ. Милиновић, *n.d.*, 222-226.

Долинић³³. Поред ових сјећања, постоји сјећање Остоје Долинића³⁴ и Ђује Вуклиш,³⁵ тачније један дио који се односи на овај злочин.

Напад је почео ноћу између 14. и 15. јуна из два правца. Једна група усташа, неустановљеног броја, прешла је чамцима ријеку Уну у рејону планишта³⁶ одакле су у колони кренули према Долинића брду. Друга група прешла је ријеку Уну у рејону кућа Стевана и Ђуре Јакшића, одакле је кренула путем према Костајници опкољавајући заселак са источне стране. У близини кућа Јакшића гдје су прешли, сусрели су двије жене, Миљу Касабашић (1908), супругу Милана Касабашића и мајку четворо дјеце, и Миљу Касабашић (1907), мајку двоје дјеце, супругу Стојана Касабашића,³⁷ убијеног у концентрационом логору Земун. Њих двије су при повратку из млина носиле двије вреће брашна за исхрану породице. При сусрету са усташама поклане су и остављене на путу. У кући Стевана и Ђуре Јакшић заклали су сљедећа лица: Марију (Ђ.) Јакшић, рођ. 1884, Паву (С.) Јакшић, рођ. 1917, Саву (С.) Јакшић, рођ. 1887, Остоју (С.) Јакшић рођ. 1939, и Јову (С.) Јакшић, рођ. 1910. Потом су се упутили према кућама Јакшића и Миљатовића, удаљеним 800–1.000 метара. Утом је почело и свитати те су становници примијетили усташе, неки су почели бјежати, а тада су се зачули први пуцњи и паљевина. Усташе су заробиле 19 чланова породица Миљатовић и Јакшић, које су затвориле у кући Станка Миљатовића, након чега су кућу запалиле.³⁸

Роса Долинић потврђује сјећање Ђурађа Долинића. Код куће Стевана Јакшића убијено је још пет чланова из породице Јакшић.³⁹ По сјећању Милоша Јакшића, злочин се десио код куће Пере Јакшића,

³³ Роса Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, *Козара у Народноослободилачком рату*, Записи и сјећања, књига IV, Београд 1978, 661–668.

³⁴ Симо Брдар, *Црни улетњак*, Бања Лука - Козарска Дубица 1997, 37–38.

³⁵ Горан Вуклиш, „Сјећање Ђује Вуклиш“, *Топола, часопис ЈУ Спомен-подручја Доња Градина*, година III, број 3, 2017, 178–179.

³⁶ Назив за локалну плажу на ријеци Уни (н.а.).

³⁷ Касабашић (Симе) Стојан, 1907–1942, Јасеновац, D. Samardžija, n.d., 393. Различито мјесто страдања (н.а.).

³⁸ Б. Арсенић, Ђ. Милиновић, n.d., 221–222.

³⁹ Исто.

гдје су сахрањени поименично наведени, а на мјесту је био дрвени крст који је временом сатрулио.⁴⁰

Потом су са Долинића брда кренули у правцу ријеке Уне. Многе куће су горјеле и осјећао се мирис спаљеног људског меса. У кући Станка Миљатовића пронашли су спаљене из породица Јакшић и Миљатовић. Међу жртвама је била и Мика Јакшић, дјевојка, коју су пронашли свезаних руку и одсјечене главе. Успјели су препознати 19 спаљених жртава, углавном из породица Јакшић и Миљатовић.⁴¹

Друга група усташа, која је заселак опколила са јужне стране, напала је куће Долинића, Малинића и Остојића.

О усташком злочину на овом правцу преживјели свједок Ђурађ Долинић рекао је сљедеће. Био је запослен у млину на ријеци Мљечаници и радио је за потребе партизана. Неколико дана пред покољ у селу Шеварлијама млин се покварио и требало га је поправити. Због тога је замолио надређене да га пусте на који дан кући док млин не поправе. Код куће је имао супругу и шесторо дјеце, док му је седми син Милош⁴² погинуо у партизанима 1942. У сумрак 14. јуна дошао је кући, затекао је дјецу, док је супруга Вајка отишла са другим женама да самеле жито у селу Слабиња, гдје је требало и да преноћи. За вечером је разговарао са дјецом о кућанским пословима и копању кукуруза. По свом сјећању, те ноћи осјетио је радост код дјеце више него прије када је долазио. Није претпостављао да ће им то бити посљедња вечера.

Након вечере су легли да спавају, а у свануће кроз сан чуо је од кћери ријечи: “Тата, усташе”. Скочио је и кроз прозор искочио у правцу баште, након чега се сакрио у оближњу шуму. Из шуме је видио како усташе тјерају људе у правцу кућа Малинића и Остојића. На имању Симе Малинића у објекту за чување сламе пронађено је 41 изгорјело тијело, међу којима је било и шесторо Ђурађево дјеце. На крају сјећања рекао је: „Била је то за мене тужна, крвава недјеља“.⁴³

Роса Долинић пише да је село једног јунског дана 1944. године задесила тешка трагедија. Даље пише био је то период када су трешње

⁴⁰ С. Брдар, *н.д.*, 42.

⁴¹ Роса Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, *н.д.*, 661-668.

⁴² Долинић (Ђурађ) Милош, 1925-1945, Козара, D. Samardžija, *н.д.*, 526. Грешка у попису приликом навођења године страдања, треба 1942. (н.а.).

⁴³ Б. Арсенић, Ђ. Милиновић, *н.д.*, 219-226.

доспјеле на брање. Уочи тог дана средином јуна била је на партијском састанку у селу. Касно навече дошла је кући и заспала, а ујутру су је пробудили пуцњи. Потом је позвала сестру Јелу. У том тренутку били су у кући Арсенија Крњајића. Приметила је непознате војнике на брду Раде Штековића. Иако је почело свитати и могло се боље видјети, још није могла спознати о каквој војсци се ради, помишљала је да су партизани. Увидјела је да су то усташе и заједно са сестром Јелом потјерала је стоку. У селу се чуло пуцање из пушака. Успут је склонила двије старице на које је наишла, Милију Крњајић и још једну, не наводећи јој име. Након тога је отишла је у шуму и попела се на једно дрво, са кога је посматрала куда су се кретале усташе. Кренула је ка Милановића брду, приметила је да су на Долинића брду горјеле куће. Вратила се у кућу Арсенија Крњајића, кућа је горјела, у међувремену су стигли Пана Јакшић и Триво Ђибић. Са њима је покушала да спаси стоку која је горјела у штали Спасоја Крњајића, али нису успјели. У дворишту су лежале мртве свиње које су усташе убиле. Ту се скупило још народа и заједно су се упутили кући Драгутина Крњајића. Ту су пронашли мајку Драгутинове жене, којој су извађене очи, лежала је мртва крај бунара.

Упутили су се на Долинића брдо, кући Пана Долинић, и пронашли су три убијене Панине кћери, Вају, Паву и Савку, као и њихову мајку Марија Долинић, на чијим прсима је ложена ватра. Ту је убијена и стара Љуба Лазић из села Јасење, која је била код њих у посјети.⁴⁴

О злочину на Долинића брду свједочи и Остоја Долинић: „Бануше на врата. Поче ужас. Изгураше нас у двориште. Ухвате матер и пободу је ножем, слеђа под плећку. Постројише моје три сестре и тетку. Брат и ја почесмо бјежати. Један усташа запуца. Други виче, Стипе престани пуцати, они ће се вратити па ћемо их поклати. Сакрили смо се ту горе, у једну шпиљу. Враћамо се увече. Прикрадамо се до плота. Нигдје никога. Рокће крмача. Осјећао се задах печеног меса и паљевице. Уђемо у двориште. Боже, сви поклани и сложени на хрпу, па запаљени. Крмача вуче материну сису по дворишту. Ето, у том гробу су моји. Гњила, дрвена ограда, укошена, као да је кренула са гроба. Као по неком правилу, дивља перуника. Испод перунике Долинић Марија,

⁴⁴ Роса Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, *н.д.*, 662-663.

Остојина мати, Долинић Пава, сестра, Долинић Вајка, сестра, Долинић Савка, сестра, Лазић Анка, тетка.⁴⁵

Сјећање преживјеле Руже Малинић записала је Роса Долинић. Сматрамо да је сјећање вјеродостојно јер потврђује претходно сјећање Ђураћа Долинића. Ружа се тог јутра упутила у кућу Ђураћа да однесе ватре, такав је био обичај у селу јер нису имали шибица током рата. Ђураћ се вратио претходне вечери из млина на ријеци Мљечаници, на којем је радио за потребе партизана. У кући је, поред супруге Вајке, имао шесторо дјете, четири кћери и два сина. При повратку кући Ружа је опазила усташе и опоменула Ђураћа, старија кћер Анка је такође повикала оцу да бјежи јер иду усташе. Ђураћ је искочио кроз прозор и успио је да побегне. Ђураћева супруга Вајка се сакрила у млин у којем је те ноћи била. Усташе су из куће купиле дјецу и отјерале их у Малиниће, у близини породичне куће. Сви су запаљени у једној сламари, док је само Ружа успјела да се спаси. При доласку на ово мјесто Роса Долинић са другим мјештанима једино је успјела препознати супругу Стеве Малинића. У крилу јој је било дијете са којим је заједно изгорјела. На овом мјесту идентификовали су 41 жртву.⁴⁶

Ђуја Вуклиш (1930–2017) потврђује да се најмасовнији злочин десио у засеоку Малинићи, као и то да су усташе прешле на Пландишту, купалишту у селу Шеварлије, одакле су се упутили у заселак Малинићи. Дио усташа је дошао и у село Бачване⁴⁷, по сјећању Ђује Вуклиш то јутро их је спасио комшија Млађен Злокапа. Породична кућа у селу била је изолована од других, тако да нису знали за овај напад. Млађен је дошао на коњу до куће и рекао им да бјеже јер су усташе запалиле Малиниће. Ђуја је успјела да побегне, али њена маћеха није јер је била са двоје дјете. По каснијем причању маћехе, сакрила се на штали са дјецом. Чула је разговор између усташа, од којих је један погледао шта има у штали. Ту је боравила породица Мијата Јукића из Хрватске Слабиње. Претпоставили су да је то скровиште партизана и запалили шталу. Из штале су прво пустили двије краве, како сама Ђуја констатује – то је била памет баћинског усташе – самилост према животињама, док су дјецу из колијевки бацали у ватру. Маћеха је успјела да искористи појаву дима и да се заједно са дјецом

⁴⁵ С. Брдар, *н.д.*, 37–38.

⁴⁶ Роса Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, *н.д.*, 664–665.

⁴⁷ Сусједно село села Јохова, одмах последије засеока Шеварлије (н.а.).

удаљи на безбједније мјесто. Већина мјештана села Бачвани су успјели да се спасу јер су се на вријеме повукли. Скоро све куће у селу су биле запаљене.⁴⁸

Убијени тог дана у Шеварлијама сахрањени су на више локација. Жртве су сахрањене у масовне гробнице. Локације су: код куће Симе Малинића - сахрањено је 41 лице, од тога 27 Малинића, седам Остојића, шест Долинића и један Вуковић; код куће Стевана Јакшића - седам лица, пет Јакшића и двоје Касабашића; код куће Пане Долинића - пет лица, четири Долинића и један Лазић; код куће Станка Миљатовића - 19 лица, од којих 11 Јакшића и осам Миљатовића. Код куће Станка Миљатовића подигнуто је и спомен-обилежје⁴⁹ убијенима.⁵⁰

У Шеварлијама је 18. јуна 1944. године убијено 73 мјештана села, на основу истраживања изнесеним у раду.

Спомен-обилежје у селу Шеварлије

Спомен-обилежје у селу Шеварлије изграђено је 80-их година XX вијека. У идејном рјешењу, које је настало 1980. године, добили смо више података о концепту, као и локацији.⁵¹ У рјешењу пише да се налази на путу који се протеже исток-запад⁵² на улазу у село Шеварлије. На мјесту локације налазила се сеоска кућа, коју су усташе запалиле, а у коју су претходно затвориле дио жртава. За починиоце овог злочина помињу се уопштено људи који су живјели у сусједним селима сјеверно од ријеке Уне.

⁴⁸ Горан Вуклиш, „Сјећање Ђује Вуклиш“, *Топола, часопис ЈУ Спомен-подручја Доња Градина*, година III, број 3, 2017, 178-179.

⁴⁹ Треба напоменути да је ово локација заједничког спомен-обилежја убијеним 18. јуна 1944. године у Шеварлијама. На овој локацији је сахрањено 19 жртава из породица Јакшић и Миљатовић. На истој локацији је подигнут и споменик убијеним из ове двије породице. На основу идејног рјешења за спомен-обилежје у селу Шеварлијама из 1980. године можемо претпоставити да је спомен-обилежје подигнуто 80-их година (напомена аутора).

⁵⁰ Б. Арсенић, Ђ. Милиновић, *н.д.*, 219-226.

⁵¹ СУБНОР Козарска Дубица, *Idejno rješenje spomenika u Ševarlijama*, autor arhitekta Mladen Momčilović, Novi Sad 1980.

⁵² Данашњи пут Козарска Дубица - Костајница (н.а.).

О значењу самог спомен-обилежја наводимо, као у идејном рјешењу:

„Људи у црном задригли и пијани ножем као да раде свој свакодневни кућни посао одсецали су плаве детиње главе. Одвајали су главу од тела, обезглављивали су стабљику. Отуда у споменику стабљике чије је зрневље просуто по пољу а чије руке попут закланих се истежу као удови умирући. Истежу се према небу, висинама, као да желе да вапију за правдом и да покажу пркос и сву беспомоћност злочинаца. Као страшни, обезглављени симболи опомињу и подсећају на злочин и позивају на отпор на буну и против свега што је нечовечно и уништавајуће. Подсећају на речи Скендера Куленовића о мајци Козари и клетви мајке Стојанке и позиву на буну да се затре и уништи непријатељ и злочин. Четири спомен-обележја у групи су четири наше ратне године када је авет смрти харала Козаром. Кугле су просуте људске главе и просуто зрневље из оних истих торби сељанки које су усташе пресреле у пољу и поклале. Спомен-обележје је од белог бетона, што још више истиче својом белином на зеленој подлози поља и шумовите Козаре своје облике који саме за себе поручују у каквој страви су своје последње тренутке још преживеле жртве у чији спомен се ово обележје се подиже...“

*Фотографија спомен-обилежја, 2018;
аутор: Мирко Димић.*

*Фотографија спомен-обилежја, 2020;
аутор: Мирко Димић.*

У позадини фотографија спомен-обилежја у Шеварлијама виде се четири стуба и двије бетонске кугле чија значења су објашњена у претходно наведеном концепту. На другој фотографији јасније се могу видјети стубови и кугле. У првом плану на фотографији су плоче, на којима се налазе 71 име убијених. Када се прођу плоче са именима, наилазимо на натпис који је посвећен жртвама, на коме пише: „Усташе су 5. јуна 1944. године у Шеварлијама живе спалиле и заклале седамдесет и једну невину жртву дјецу, мајке, дјевојке и сестре. Мајко, мама, не дај се! Чико је страшан. Има нож. Ово је споменик дјечијем вратићу, голуздравом и беспомоћном.“

Спомен-обилежје се налази на једном од стратишта из јуна 1944. године. То је локација куће Станка Миљатовића, која се помиње у идејном рјешењу. Усташе су у тој кући убиле 19 људи из породица Јакшић и Миљатовић. Убијени су сахрањени на овој локацији, а члановима ових породица подигнут је споменик. Када је подигнут не можемо са сигурношћу написати, можемо претпоставити у периоду 1945–1969. године. Овај споменик је остао и чини цјелину са новим, који је накнадно подигнут.

Фотографија натписа. Аутор: Мирко Димић, 9. јул 2020.

Споменик убијеним из породица Јакшић и Миљатовић на мјесту гдје су убијени потом и сахрањени. Аутор фотографије: Мирко Димић, 9. јул 2020.

15 VI 1944
 НА ОВОМ МЈЕСТУ ФАШИСТИ СУ
 ПОКЛАЛИ – СПАЛИЛИ

ЈАКШИЋ	МИЉАТОВИЋ
ДРАГИЊА	МАРИЈА
МИКА	МИЉА
КОСА	ИЛИЈА
ВУКА	РАДОЈКА
АНЂА	МИЛИЦА
САВКА	СТАНА
ИЛИЈА	ЈОЈА
МИЛЕ	
АНКА	
МИЉА	
РАДА	

СПОМЕНИК ПОДИЖЕ РОДБИНА
 ЈАКШИЋ – МИЉАТОВИЋ

За спомен-обилежје је карактеристично да су стављена два датума за почињени злочин. На плочи која је фотографисана пише да је то 5. јун 1944. На споменику из породица Јакшић и Миљатовић је 15. јун 1944. У документима СУБНОР-а Козарска Дубица, на основу којих је рађено идејно рјешење, датум је 15. јун. На основу ауторовог истраживања, датум је 18. јун 1944. године. Рад је назван „крвава недјеља“, по дану у седмици у којем се десио злочин. Ћурађ Долинић се сјећа да је била недјеља док као датум наводи 15. јун 1944. године, а то није била недјеља него четвртак. У једином извору који је био доступан аутору пише да је 18. јун, јер тај дан јесте био недјеља. Ово не треба да буну читаоца, јер датуми 5. јун и 15. јун су се касније појавили и могу-

ће је да су судионици заборавили датум, а није риједак случај да неко након десет или двадесет година заборави тачан датум.

Долинић	Малинић
Миља 5 г.	С. Милица 32 г.
Стево 8 г.	Јока 37 г.
Вукосава 11 г.	Гојко 41 г.
Дј. Остоја 13 г.	Дева 44 г.
Радосова 16 г.	С. Дева 44 г.
Анка 18 г.	Аника 60 г.
	Мика 64 г.
	Ана 79 г.

Живи

Малинић

Миља 2 г.	Радомир 9 г.	Вуковић
Босилка 3 г.	Радојка 11 г.	Стоја 84 г.
Божо 5 г.	Бранко 12 г.	
Стоја 5 г.	Љубан 13 г.	
Мирко 6 г.	Тонка 13 г.	
Никола 6 г.	Никола 17 г.	
Милка 6 г.	Коса 19 г.	
Драгиња 7 г.	Мара 30 г.	
Златко 8 г.	Милица 32 г.	
Раде 9 г.		

Спаљени

Остојић	Миљатовић	Јакшић
Божо 4 г.	Милица 2 г.	Рада 6 г.
Љубан 4 г.	Радојка 4 г.	Вука 8 г.
Анка 6 г.	Илија 7 г.	Илија 8 г.
Миља 10 г.	Стана 9 г.	Савка 10 г.
Стоја 29 г.	Јованка 14 г.	Миља 12 г.
Мира 37 г.	М. Мика 37 г.	Анка 15 г.
Драгиња 44 г.	Марија 64 г.	Миле 17 г.
		Анђа 19 г.
		Мика 21 г.
		Роса 26 г.
		Драгиња 44 г.

Живи спаљени

Јакшић	Долинић	Касабашић
Остоја 2 г.	Ваја 17 г.	Миља 36 г.
Пава 27 г.	Пава 20 г.	Миља 37 г.
Сава 57 г.	Савка 14 г.	
Марија 60 г.	Марија 47 г.	

Буква	Лазич
Стоја 55 г.	Анђа 62 г.

Убијени и заклани

*ЈУСП Доња Градина, Збирка фотографија, неинвентарисано.
Фотографисао Мирко Димић 28. августа 2018.*

Поименични списак убијених

Први поименични списак страдалих објавила је Земаљска комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача. Списак је састављен 25. јула 1946. године у мјесном народном одбору (МНО) у селу Јохова. Јефто Вуковић, Мирко Бурсаћ и Стево Стојаковић били су свједоци и на основу њиховог исказа сачињен је први списак убијених.⁵³

Списак који је пред читаоцем аутор је преузео из књиге „Пламен под Козаром“.⁵⁴ Број убијених и имена убијених не можемо прецизно утврдити. Сви спискови су сачињени на основу сјећања преживјелих мјештана села. У додатним пописима које смо користили, подаци о години рођења, броју убијених као и другачије навођених имена, присутни су и могу да унесу одређену забуну. Потребно је напоменути да је општина Козарска Дубица у периоду 1941–1945. године доживјела огромне губитке како у становништву као и у материјалном и културном добрима.⁵⁵ За рад је битно напоменути да су све црквене књиге Српске православне цркве и општинске књиге рођених спаљене од стране усташких власти или су остале сакривене и до данас нису познате истраживачима.

Пописе жртава можемо подијелити у четири пописа по сличностима података. Први попис је из књиге „Пламен под Козаром“, сјећање Росе Долинић и спомен-обиљежје у селу Шеварлијама. Други попис је попис Музеја жртава геноцида и Душана Самарџије. Трећи је анкета СУБНОР-а из 1960-их година. Четврти је ЗЕМКОМ из 1946. године.

⁵³ Arhiv Bosne i Hercegovine Sarajevo, Fond Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, Srez Bosanska Dubica, Johova, kutija 26, inventarni broj 55899 1-1, Svjedoci Vuković Jefto, Mirko Bursać i Stevo Stojaković, Zapisnik od 25. jula 1946.

⁵⁴ Б. Арсенић, Ђ. Милиновић, *н.д.*, 221–225.

⁵⁵ Марко Јанковић, „Анализа броја страдалих на територији општине Козарска Дубица током Другог свјетског рата“, *Топола, часопис ЈУ Спомен-подручја Доња Градина*, година V, број V, 2019, 241–248.

Попис⁵⁶

- Буква (?) Стоја⁵⁷, ? - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Ђураћ) Анка, 1926⁵⁸ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Ђураћ) Радосова, 1928⁵⁹ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Ђураћ) Остоја, 1931 - 18. јун 1944, Србин
- Долинић (Ђураћ) Вукосава, 1933⁶⁰ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Ђураћ) Стево, 1936⁶¹ - 18. јун 1944, Србин
- Долинић (Ђураћ) Миља, 1939⁶² - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (?) Марија, 1895⁶³ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Пане) Ваја, 1916⁶⁴ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Пане) Пава, 1919⁶⁵ - 18. јун 1944, Српкиња
- Долинић (Пане) Савка, 1921⁶⁶ - 18. јун 1944, Српкиња
- Касабашић (Пане) Миља, 1908⁶⁷ - 18. јун 1944, Српкиња

⁵⁶ Пописи који су коришћени: АБиН, Z. K. U. R. Z, kutija 26, inventarni broj 55899 1-1 (54 жртве), D. Samardžija, *n.d.*, 391-394 и 526-532 (49 жртава), www.muzejgenocida.rs, *Popis žrtava drugog svjetskog rata u BiH, opština Bosanska Dubica, naselje Johova 345-348, naselje Ševarlije 420-424, spisak nije potpun* (66 жртава), *pdf format*, АБиН, Анкета SUBNOR-а, ЖФТ у току НОВ села од Н-В и села од Н-М, Срез: Bos. Dubica, село Шеварлије (45 жртва), село Јохова (3 жртве) и село Јасење (1 жртва). Пота Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, *n.d.*, 662-663 (67 жртава), Спомен-обилежје у селу Шеварлијама (71 жртва) и Б. Арсенић Ћ. Милиновић, *n.d.*, 221-225 (72 жртве).

⁵⁷ Име се наводи на спомен-обилежју али и записнику Земаљске комисије од 28. октобра 1944. наведеног у цијелости у прилогу (н.а.).

⁵⁸ 1927, D. Samardžija, *n.d.*, 527; 1927, *Popis žrtava*, 421.

⁵⁹ 1920, *Isto*, 527; 1920, *Isto*, 421.

⁶⁰ 1934, *Isto*, 527; 1934, *Isto*, 421.

⁶¹ Име жртве Стана, 1935, *Isto*, 527; Име жртве Стана, 1935, *Isto*, 421.

⁶² 1937, *Isto*, 527; 1937, *Isto*, 421.

⁶³ 1897, спомен-обилежје у селу Шеварлијама; Презиме Далинић (Симо) Марија, 1891, *Popis žrtava*, 421.

⁶⁴ 1927, спомен-обилежје; Долинић (Пане) Воја, 1924, D. Samardžija, *n.d.*, 527; Далинић (Пано) Војка, 1924, *Popis žrtava*, 421.

⁶⁵ 1924, спомен-обилежје; Долинић (Пане) Пава, 1920, D. Samardžija, *n.d.*, 527; Далинић (Пано) Пава, 1920, *Popis žrtava*, 421.

⁶⁶ 1930, спомен-обилежје; Долинић (Пане) Савка, 1928, D. Samardžija, *n.d.*, 527; Далинић (Пано) Савка, 1928, Долинић (Пане) Савка, 1928, *Popis žrtava*, 421.

⁶⁷ 1910, *Popis žrtava*, 346.

- Касабашић (Стојан) Миља, 1907⁶⁸ - 18. јун 1944, Српкиња
- Љуба⁶⁹ (?) Лазић, ? - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Василије) Дева, 1900⁷⁰ - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Стево) Никола, 1927⁷¹ - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Стево) Љубан, 1931⁷² - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Стево) Раде, 1935 - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Стево) Драгиња, 1937⁷³ - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Стево) Божо, 1939⁷⁴ - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (?) Милица, 1912 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Остоја) Радојка, 1933 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Остоја) Радомир, 1935 - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Остоја) Стоја, 1939 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Остоја) Миља, 1942 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (?) Ана, 1865 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Марко) Бранко, 1934⁷⁵ - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Марко) Златко, 1936⁷⁶ - 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Марко) Мика⁷⁷, 1880 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Марко) Милка, 1938 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Миле) Мика⁷⁸, 1925 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Б.) Аника⁷⁹, 1884 - 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Симо) Дева, 1900 - 18. јун 1944, Српкиња

⁶⁸ 1906, isto, 346.

⁶⁹ Анђа, 1882, спомен-обилежје; Лазић (жена Симе) Анђа, 1894-1942, Шеварлије, D. Samardžija, n.d., 390; Лазић (Стево) Анка, 1916-1945, немачки логори, *Popis žrtava*, 344.

⁷⁰ 1889, D. Samardžija, n.d., 529; 1889, *Popis žrtava*, 423.

⁷¹ 1918-1942, Козара, D. Samardžija, n.d., 529; 1918-1942, Козара, *Popis žrtava*, 423.

⁷² 1928, D. Samardžija, n.d., 529; 1926, *Popis žrtava*, 423.

⁷³ Драгица, 1931, D. Samardžija, n.d., 529; Драгица, 1931, *Popis žrtava*, 423.

⁷⁴ 1940, D. Samardžija, n.d., 529; 1940, *Popis žrtava*, 423.

⁷⁵ 1932, спомен-обилежје.

⁷⁶ 1940, D. Samardžija, n.d., 529; 1940, *Popis žrtava*, 422.

⁷⁷ Име оца Јован, 1884-1942, Козара, D. Samardžija, n.d., 529; Име оца Јован, 1884-1944, Шеварлије, *Popis žrtava*, 422. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁷⁸ Коса, спомен-обилежје; Име жртве Коса, 1927, *Popis žrtava*, 422.

⁷⁹ Име оца Раде, 1886, D. Samardžija, n.d., 529; Име оца Раде, 1886, *Popis žrtava*, 422.

- Малинић (Симо) Гојко⁸⁰, 1903 – 18. јун 1944, Србин
- Малинић (Симо) Милица, 1912 – 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (П.) Јока, 1912⁸¹ – 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (О.) Мара, 1914 – 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Пане) Тонка, 1931⁸² – 18. јун 1944, Српкиња
- Малинић (Пане) Никола, 1938⁸³ – 18. јун 1944, Србин
- Малинић (О.) Мирко, 1939⁸⁴ – 18. јун 1944, Србин
- Малинић (С.) Босиљка⁸⁵, 1941 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (М.) Мика, 1907 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (М.) Милица⁸⁶, 1942 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (С.) Јованка⁸⁷, 1930 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (С.) Стана, 1935 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (Ј.) Марија⁸⁸, 1880 – 18. јун 1944, Српкиња
- Миљатовић (М.) Радојка⁸⁹, 1940 – 18. јун 1944, Српкиња

⁸⁰ Име оца Стево, 1929, D. Samardžija, *n.d.*, 529; Име оца Стево, 1929, *Popis žrtava*, 422. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁸¹ 1907, спомен-обилежје; Име оца Ђоко, 1919, D. Samardžija, *n.d.*, 529; Име оца Ђоко, 1919, *Popis žrtava*, 422. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁸² 1930, D. Samardžija, *n.d.*, 529; 1930, *Popis žrtava*, 422.

⁸³ 1937, D. Samardžija, *n.d.*, 529; 1937, *Popis žrtava*, 422.

⁸⁴ 1938, спомен-обилежје.

⁸⁵ Име Боса, име оца Остоја, 1935, D. Samardžija, *n.d.*, 529; Име Боса, име оца Остоја, 1935, *Popis žrtava*, 422. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁸⁶ Име оца Миле име жртве Милева, 1943, *Popis žrtava*, 423. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁸⁷ Име оца Станко, 1930–1942, Јасеновац, D. Samardžija, *n.d.*, 530; 1928–1944, Босанска Дубица, *Popis žrtava*, 423.

⁸⁸ Име оца Пилип, 1886, D. Samardžija, *n.d.*, 530; Име оца Пилип, 1886, *Popis žrtava*, 423. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној жртви.

⁸⁹ Име оца Миле, 1937, D. Samardžija, *n.d.*, 530; Име оца Миле, 1937, *Popis žrtava*, 423. Не можемо утврдити да ли се ради о једној жртви или двије, на основу сличности података претпостављамо да се ради о једној

- Миљатовић (С.) Стево, 1900 - 18. јун 1944, Србин
- Миљатовић (Миле) Илија, 1937 - 18. јун 1944, Србин
- Јакшић (Ђуро) Марија, 1884 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Стеван) Пава, 1917 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Стеван) Сава, 1887 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Стеван) Остоја, 1939⁹⁰ - 18. јун 1944, Србин
- Јакшић (Стеван) Јово, 1910 - 18. јун 1944, Србин
- Јакшић (Д.) Драгиња, 1900 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Мика⁹¹, 1923 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Станко) Коса⁹², 1918 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Спасоја) Вука, 1936⁹³ - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Анђа, 1925⁹⁴ - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Миле, 1927⁹⁵ - 18. јун 1944, Србин
- Јакшић (Душан) Савка, 1934⁹⁶ - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Анка, 1929 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Миља, 1932⁹⁷ - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Рада, 1938 - 18. јун 1944, Српкиња
- Јакшић (Душан) Илија, 1936⁹⁸ - 18. јун 1944, Србин
- Остојић (М) Мика⁹⁹, 1907 - 18. јун 1944, Српкиња
- Остојић (Д) Стоја¹⁰⁰, 1915 - 18. јун 1944, Српкиња
- Остојић (Драгоја) Анка, 1938¹⁰¹ - 18. јун 1944, Српкиња
- Остојић (Д.) Божо, 1940 - 18. јун 1944, Србин
- Остојић (М.) Љубан, 1940¹⁰² - 18. јун 1944, Србин

жртви.

⁹⁰ 1942, спомен-обилежје.

⁹¹ 1924-1942, Козара, D. Samardžija, n.d., 528; 1924, *Popis žrtava*, 421.

⁹² Роса, спомен-обилежје; Коса, 1919, *Popis žrtava*, 421.

⁹³ 1916-1942, Јасеновац, D. Samardžija, n.d., 528; 1939, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁴ 1930, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁵ 1926, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁶ Име Сава, 1928, D. Samardžija, n.d., 528; 1928, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁷ 1930, D. Samardžija, n.d., 528; 1930, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁸ 1933, D. Samardžija, n.d., 528; 1927, *Popis žrtava*, 421.

⁹⁹ Мика, спомен-обилежје.

¹⁰⁰ Отац Гавро, 1902, D. Samardžija, n.d., 531.

¹⁰¹ 1939, D. Samardžija, n.d., 531; 1939, *Popis žrtava*, 424.

¹⁰² Име оца Драгутин, 1938, D. Samardžija, n.d., 530; Име оца Драгутин, 1938, *Popis žrtava*, 424.

- Остојић (Д.) Драгиња, 1900¹⁰³ – 18. јун 1944, Српкиња
- Остојић (М.) Миља¹⁰⁴, 1934 – 18. јун 1944, Српкиња
- Вуковић (?) Стоја¹⁰⁵, 1860 – 18. јун 1944, Српкиња

Наводимо разлике између пописа у књизи „Пламен под Козаром“ и спомен-обилежја у селу Шеварлије. Списак из сјећања Росе Долинић поклапа се са пописом из књиге „Пламен под Козаром“ за 67 имена која су наведена. У списку из 1969. године појављују се имена:

- Миљатовић Стево, рођен 1900. Име које није на спомен-обилежју.
- Јакшић Јово, рођен 1910. Име које није на спомен-обилежју.
- Малинић Мика, рођена 1925.
- Јакшић Коса, рођена 1918.
- Остојић Мика, рођена 1907.
- Љуба Лазић ?

На спомен-обилежју:

- Буква Стоја, 55 година.
- Малинић Коса, 19 година.
- Јакшић Роса, 26 година.
- Остојић Мира, 37 година.
- Лазић Анђа, 62 године.

Други пописи по сличности података објављени су у монографији Душана Самарџије и попису Музеја жртава геноцида. Основ ових пописа јесте попис који је настао 1964. године.¹⁰⁶ У монографији је пописано 49 жртава, док је у попису Музеја жртава геноцида пописано 67 жртава злочина почињеног 18. јуна 1944. године у Шеварлијама. Пописи се углавном подударaju, иако има одређене разлике, која је у броју пописаних жртава, а након тога и у појединим личним подацима.

¹⁰³ 1904, D. Samardžija, *n.d.*, 531.

¹⁰⁴ Име оца Милан, 1904, D. Samardžija, *n.d.*, 531; Име оца Милан, 1904, *Popis žrtava*, 424.

¹⁰⁵ Име оца Стево, 1880, D. Samardžija, *n.d.*, 393; Име оца Стево, 1880, *Popis žrtava*, 348.

¹⁰⁶ Попис жртава 1941–1945. Статистичког завода Југославије 1964. године. Сврха пописа је било покретање одштетног захтјева према Њемачкој (н.а.).

З А П И С Н И К

*Посебан Записник
Злочина у Шеварлији 1941*

Састављен код Н.О.Одбора села Шеварлија Општ.Понајског среза
Бос.Савског округа Комањског, дана 28/1 1941 у кривичном предмету
против Усташке војске из Лубице и сасина којој је преводник био Нико
Грицају Ангерић Јока. Приванић Икилица Миљанковић оба из Шеварлије среза
Брвнара Костајиница, Мило Раваче са тиком Усташки из Јасеновац.

Присутни: 1. Јевто Укович Председник Комисије
2. Ваго Раченов Члан Комисије
3. Деса Милошевић
4. Мече Вученовић Записничар

Деса Милошевић члан Н.О.Одбора села Шеварлија Општ.Понајског среза
оцивиљао догађаја, приде,

18 Јуна 1941 год, испале су из сасина усташе у једини око 200
војника преко Уне у село Шеварлије, и допали до куће Стевана Јакшића и
и овде су свалили ро селјаци који су били из млина Простајимбрашно и
све бацале поклали и скинули им кошу са главе и мучили на све начине,
а у кући Стевана Јакшића заклали његову ženu саву и оца Остја
ју, и омајали главо још Зивира.

Затим су стигли до куће Душана Јакшића и спрелије и овде су сваки
били из ро селјаци и отерали у мучу Станка Миљановића и свију су их по
мукли поклали и спалили заједно са мисом тако да се послуже могло то е
све наци где на врли спалијено.

Почније су изашли до куће Пана Долинића где су потукли 5 особа
Долинића док су Зонифана Долинића Марију спалили са ватри убијеном на њу
трпали мисом и добили ватру.

Из поселици својег злочина у овом селу тај дан стигли су до
куће Душане Долинића где су похватили 34 особа од којих је само 20 ро до
деце до 10 година, свеврести, одатле су их отерали у једну сталицу са 14 де
ве калнице и терали их свију у сталицу потуклих митрајезом на врли док
их је још било живих сталица су над њима спалили где су заједно са ста
лицом погорали, послуже тога злочина доласком народа наше се врпа Кости
загријаних око врата једно другом тако да је једна жена Остоје Калин
нић мара смрла своји двоје дјеце у врло до бин спалила она је изгорела
док су дјеца погорали а нијеси погорали као она.

Повратком из овог села крвници су још убили митрајезом једну неку
муке из Петринје Општ.Костајиница, крвници су на повратку отерали стоке
око 30 комада стоке разне, а док су побијали преко 20 комада разне стоке
потрајали су преко 40 рачних вртача са мисом и уништили око један вој
гон зита.

Ка је ово све потпуно прaviлно изнешено како доказује Деса Милошевић
трдне ниже потписани сведоци,

оцивиљао с.и. Н.О.О. села Шеварлија.

Деса Милошевић

ведок Јевто Укович син аније из села Јохове Општ.Понајског среза
Понајског среза ми је да је св све овако како Деса наводи јер сам и ја имао при
лика да вилим то све.

Ка је потпуно прaviлно Деса изнешено у свим и потпуно.

сведок *Јевто Укович*

сведок Душан Јакшић жена + Мирка из Шеварлије Општ.Понајско
среза.

Потврђујем у свему исказ напријед испитаног сведока изнешено
Деса, и све је онако како они наводе, сто тврди и потписује.

сведок *Душан Јакшић*

свјеравају и потврђују исправност доказа овог злочина.

Председник комисије
Чланови: *Б. Јевто*

1. *Деса Милошевић*
2. *Душан Јакшић*

секретар општине *Б. Јевто* председник општине *М. Милошевић*

Записник Земаљске комисије о злочину у селу Шеварлије. АБХ, К 31, 92 1-1.

Да закључимо: страдања Срба у селу Шеварлије један је од бројних доказа злочина геноцида који су починиле усташе током Другог свјетског рата. Иако се крај рата назирао и побједници у овом периоду су се јасно могли препознати, Независна Држава Хрватска је остала вјерна нацистичкој Њемачкој и досљедна својој политици стварања етнички и вјерски чисте државе.

Извори и литература

Извори

- Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Краљевина Југославија, Државна статистика, *Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. јануара 1921*, Сарајево 1932.
- *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Том IV, Књига 23, Београд 1962.
- *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, Том 5, Књига 28, Београд 1963.
- ЈУСП Доња Градина, Збирка докумената
- Antun Miletić, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941–1945, Dokumenta, Књига II*, Београд 1986.
- ЈУСП Доња Градина, *Збирка фотографија*
- СУБНОР Козарска Дубица
- Спомен-обилежје у селу Шеварлије
- www.muzejgenocida.rs, *Popis žrtava Drugog svjetskog rata u BiH, opština Bosanska Dubica*

Литература

- Борко О. Арсенић, Ђуро П. Милиновић, *Пламен под Козаром*, Сарајево 1969.
- *Зборник за историју*, број 10, Матица српска, Нови Сад 1974.
- Karasijević Đuro Milinović, *Jedanaesta krajiška NOU brigada*, Bosanska Gradiška 1982.
- Роса Долинић, „На мјесту тешког злочина усташа у селу Шеварлијама“, Козара у Народноослободилачком рату, Записи

- и сјећања, књига IV, Београд 1978.
- Симо Брдар, Црни уpletњак, Бања Лука - Козарска Дубица 1997.
 - Топола, часопис ЈУ Спомен-подручја Доња Градина, година III, број 3, 2017.
 - Топола, часопис ЈУ Спомен-подручја Доња Градина, година V, број V, 2019.
 - Историја Босанске Градишке и њене околине од најстаријих времена до 1985. године, Градишка 2008.
 - Dušan D. Samardžija, *Bosanskodubičko područje u NOR-u i socijalističkoj revoluciji 1941-1945*, Bosanska Dubica 1984.
 - Marko Ručnov, *Zašto Jasenovac*, Beograd 2001.
 - Bojan B. Dimitrijević, *Ustaška vojska Nezavisne Države Hrvatske 1941-1945*, Beograd 2016.

Mirko Dimić

**Crime of the Ustaše on the Serb villagers
in Ševarlije, 18 June 1944**

In the Independent State of Croatia, many crimes have been committed in the local communities. The author of this paper attempts to bring one of those communities back from historical oblivion. The village of Johova and the adjacent community of Ševarlije are a part of a wider mosaic of Serb suffering from the terror of the Croatian fascists during the Second World War under the Independent State of Croatia.